

2014 Vakıf Haftası Çerçevesinde Düzenlenen “Vakıf Ve İktisat” Sempozyumu Üzerine

Ahmet Kılıç*

Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2006 yılından bu yana her yıl çeşitli programlarla *Vakıf Haftası* etkinlikleri düzenlemektedir. Bu amaçla, vakıfların elinin değdiği alanlarda nasıl bir etki bıraktığını ortaya çıkarmak için Vakıf Medeniyeti’ne vurgu yapan bir tema çerçevesinde programlar yapılmaktadır. 2014 yılında da vakıfların, iktisadi işletme ve faaliyetleriyle, ekonomiye sağladıkları faydayı ortaya koyarak günümüzdeki ekonomik meselelere alternatif bir bakış açısı kazandırmak maksadıyla “Vakıf Ve İktisat” teması ele alınmıştır.

Bu tema çerçevesinde, Vakıflar Genel Müdürlüğü, T.O.B.B. Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi işbirliği ile üniversitenin Söğütözü yerleşkesi konferans salonunda, 5 Mayıs 2014 tarihinde, Vakıf Haftası Açılış Programını, 6 Mayıs 2014 tarihinde de “Vakıf ve İktisat Sempozyumu”nu gerçekleştirmiştir.

Vakıf Haftası Programı, Vakıflar Genel Müdürü Dr. Adnan Ertem’in yaptığı konuşmayla başlamıştır. Ertem, genelde hayrî bir kurum olarak bilinen vakıfların, bu hayrın gerçekleşmesine vesile olan iktisadi yönüne de vurgu yapan, bugünü anlamının ve geleceği de en güzel şekilde inşa etmenin önemine değinen, vakıfların iktisadi faaliyetlerini açıklayan ve ekonomiye katkılarını içeren bir konuşma yapmıştır.

Toplantının katılımcılarından Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz ise konuşmasında, vakıfları sürdürülebilir kalkınmaya hizmet eden kurumlar olarak tanımlamış; ancak sürdürülebilir kalkınmanın sadece refah artışını ifade etmediğini, insan odaklı kalkınma anlayışını, ekonominin yanı sıra sosyal boyutlu dayanışmayı, nesiller arası dengenin kurulmasını, tabiata saygıyı ve tabiatın korunmasını öngördüğünü belirtmiştir. Günümüz vakıflarına bir çağrıda bulunan Yılmaz, ülkemizde de, dünyada da çok geniş fon kaynaklarının olduğunu belirterek bunlardan daha fazla istifade eden ve projeye dönüştüren vakıflarımızın, yapılarını geliştirerek, geleceği daha iyi planlamaları gerektiğini ifade etmiştir.

Vakıf Haftası etkinlikleri himayelerinde düzenlenen, Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ise konu-

masında; Osmanlı sistemi içerisinde, atıl kalmış verimsiz sermayenin vakıflar yoluyla kamu yararına belirli alanlara aktarılması suretiyle az da olsa devamlı gelir getiren tesisler kurulduğunu vurgulamış, vakıf kültürünün insanları ihtiyaçlarından fazla olan servetlerinin yardım amacıyla tasarrufla sevk etmesi sonucunda da toplumda tasarruf meylinin arttığını ve vakıfların müsrif mirasçıların miras yoluyla elde edecekleri miras paylarını da kısa zamanda tüketmelerine engel olmanın yanında iktisadi kurum olarak bu işi yerine getirmek gibi de bir işlev gördüğünü belirtmiştir. Konuşmasında vakıfların ekonomik faydasına vurgu yapan Arınç, ülkemizin varlıklı ailelerinin, tasarruflarıyla hayırseverlik yapmalarını ve devletin yetişemediği yerlerde, sorun gördükleri alanlarda vakıflar kurarak bu toplumda hayırla yâd edilmeleri teklifinde bulunmuştur.

Açılış ve protokol konuşmaların ardından vakıf eserlerinin restorasyonunu üstlenen sponsorlara teşekkür plaketi takdim edilmiş ve vakıf yurtlarında kalan başarılı 10 öğrenciye, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yüksek konfigürasyonlu dizüstü bilgisayar, hediyeleri verilmesinin ardından verilen yemek ile Vakıf Haftası programı ilk günü sona ermiştir.

Vakıf Haftasının ikinci gününde T.O.B.B. E.T.Ü. Konferans Salonunda gerçekleştirilen “Vakıf ve İktisat” konulu sempozyumun açılış bildirisini İstanbul Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Mehmet Genç sunmuştur. Genç bildirisinde, Osmanlı Sisteminin iki ana unsuru olan askerî ve reaya sınıfı hakkında bilgi vererek, Osmanlı ekonomisinde vakıfların hacmi ve yapısının önemini vurgulamıştır. Genç’in tespitine göre devlet - *askerî sınıf eliyle* - vakıfları desteklemiş; vakıflar da - *reaya aracılığı ile toplumda gelir dağılımı adaletini sağlayarak* - sistemi desteklemiştir. Genç, Osmanlı vakıf sisteminde askerî zümrenin kurduğu büyük vakıflar haricinde para vakıfları ve avarız vakıfları sayesinde küçük tasarrufların da vakıflar yoluyla ekonomiye katılmasıyla, hem düşük vergi hem de düşük kâr marjı sistemini koruduğu ve şehirlerin bütün alt yapı yatırımlarına kaynak oluşturulduğu tespitinde bulunarak bildirisini tamamlamıştır.

* Kütüphaneci, Vakıflar Genel Müdürlüğü, a.kilic@vgm.gov.tr

Açılış bildirisinin ardından, oturum başkanlığını Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mehmet Öz’ün yaptığı “Osmanlı Döneminde Vakıf ve İktisat” konulu birinci oturuma geçilmiştir. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Bulut “Osmanlı Dünyasında Vakıf ve Finans” başlıklı konuşmasında, Osmanlı Devleti’ni hem doğuda hem de batıda bulunan çağdaş devletlerden en çok farklılaştıran alanlardan birinin vakıfların faaliyet sahasının genişliği ve bunların finansal sektörde oynadığı rol olduğunu ifade ederek bu konudaki tespitlerini paylaşmıştır.

Daha sonra Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erol Özvar “Osmanlı İmparatorluğunda Sermaye Piyasasının Oluşumu ve Vakıflar, 1450 – 1550” başlıklı tebliğini sunmuştur. Özvar tebliğinde; 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra yaşanan para darlığına bir çözüm olarak Osmanlı idarecilerinin piyasayı düzenleyici hukuki ve idari tedbirler alarak, kredi ilişkilerini geliştirmeye çalıştıklarını ileri sürmüş ve vakıfların, sermaye yetersizliğinin giderilmesinde önemli rol oynadığını ifade etmiştir.

“Vakfiyelere Göre Vakıf İktisadi Teşekküller” başlıklı bildirisinde Vakıflar Genel Müdürlüğü, Tescil Müdürü Mevlüt Çam, arşiv belgelerinden hareketle, kendi öz mallarını karşılıksız olarak toplumun istifadesine sunan vâkıfların hayratlarına akar olarak kurduğu iktisadi teşekkülleri irdeleyip, belgeler üzerinden vakıfların ekonomiye katkılarını ortaya koymuştur.

Son olarak, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. H. Hüsnü Koyunoğlu “Osmanlı Vakıflarının İktisadi Etkileri” başlıklı tebliğinde, vakıf kurumunun iktisadi kavramlara etkilerini incelemiştir. Koyunoğlu, tüketim, tasarruf, sosyal faydayı artırma, gelir dağılımı, yatırım, üretim, istihdam, borçlanma, iş hayatı, konut ihtiyacı ve ücretler gibi kavramların iktisadi hayata katkılarını açıklamıştır.

Sempozyum öğleden sonra, T.O.B.B. E.T.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yusuf Sarıay başkanlığında gerçekleştirilen “Kent Ekonomisinde Vakıf” konu başlıklı ikinci oturumda; İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi Ahmet Kala’nın “Selçuklu ve Osmanlı’da Vakıf İktisadi İşletmeleri” başlıklı tebliği ile başlamıştır. Kala tebliğinde vakıfların akarları ile hayrat harcamalarının

vakıf mal ve para varlığı korunarak nasıl işletildiğini vakıf muhasebe defterlerinden örneklerle sunmuştur.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Özkarcı, “Şehirlerin İktisadi Gelişmesinde Ticari Vakıf Eserlerinin Rolü: Bor ve Ulukışla Örneği” başlıklı tebliğinde; vakıf ticari yapılarının iktisadi ve sosyal hayata katkılarını, Bor ve Ulukışla örnekleriyle, arşiv belgeleri ışığında ele almıştır.

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü öğretim üyelerinden Mehmet Tuncer, “Ankara’da Vakıf Mülkiyetindeki Bedesten ve Hanların Gelişimi ve Şehir Ekonomisinin Dönüşüm Süreci” başlıklı tebliğini sunmuştur. Tuncer, Ankara şehir merkezi içinde hanlar ve bedestenlerin ortaya çıkışı, gelişim süreci, şehir merkezi ve şehir iktisadına katkılarını ve dönüşümünü ele almıştır. Tuncer ayrıca bu yapıların şehir merkezi ile ilişkileri, şehir merkezinin gelişimi ve çöküşünün vakıf eserleri üzerindeki etkilerini ele almıştır.

“Bursa Sicilleri Arasındaki Vakıf Muhasebe Defterlerine Genel Bir Bakış -İktisadi, Mali Özellikleri Tanıtım ve Değerlendirme-” başlıklı tebliğ, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Samettin Başol tarafından sunulmuştur. Başol bu tebliğde, Bursa Şer’iye Sicilleri arasında yer alan Vakıf Muhasebe Defterlerini tanıtarak bunların vakıf ve iktisat açısından taşıdıkları önemi değerlendirmekle beraber bu kayıtların yazım usulü ve üslubu hakkında bilgilerde aktarmıştır.

İkinci oturumun son tebliğini Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Tuba Akar sunmuştur. Akar, “Osmanlı Dönemi Vakıf Ticari Yapıları: Mimari Özellikleri, Koruma Sorun ve Potansiyelleri” başlıklı tebliğinde, fiziksel olarak vakıf iktisadi yapıların bugün karşı karşıya kaldığı sorunlar hakkında bilgiler aktarmıştır. Bu tebliğ ile günümüzde de ticari canlılığını koruyan vakıf ticari yapılardaki bilgisiz ve bilinçsiz onarımlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

“Günümüzde Vakıfların İktisadi Boyutu” başlıklı üçüncü oturum, T.O.B.B. E.T.Ü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Adem Şahin başkanlığında gerçekleştirilmiştir. İlk olarak ODTÜ Öğretim Üyesi Doç. Dr. Kayhan Orbay, “Vakıfların İktisadi Etkinliği, Mali Denetimi ve İktisadi İşlevleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler” adlı tebliği ile iktisadi faaliyetlerinin sahası ve amaçları bakımından vakıfların ayrı bir kimliğe

sahip olduklarını ve vakıf tesisinde farklı iktisadi gayeler güdüldüğünden bahisle, vakıfların iktisadi teşebbüslere dönüşmemeleri gerektiği fikrini savunmuştur.

İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Selim Argun da “Osmanlı Vakıf Sistemi ve Günümüz Sivil Toplum Kuruluşları: Mukayese ve Değerlendirme” adlı çalışmasıyla günümüzde vakıf adı altında faaliyet gösteren STK’ları ve kadim vakıf kurumunu felsefi bakımdan irdeleyerek, uzun ömürlüğünün ve sosyal hayata faydalarının STK’lara değil, vakfiye şartlarına uyan vakıflara özgü olduğunu ifade etmiştir.

Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Özer “Uluslararası Ölçekte Sivil Toplum Araştırmalar” başlıklı tebliğinde ABD’nin Baltimor kentinde bulunan Johns Hopkins Üniversitesi bünyesinde kurulmuş Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi tarafından yapılan “Karşılaştırmalı Kâr Amacı Gütmeyen Sektör” adlı projenin içeriği olan “Global Sivil Toplum ve Gönüllülüğün Son Durumu” konulu araştırmanın bazı bölümleri dinleyicilerle paylaşmıştır.

Son oturumun son konuşmacısı olarak İstanbul Şehir Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. M. Abdullah Şahin, “Vakıflar, İstihdam ve Sermayeye Erişim” konulu tebliğini sunmuştur. Şahin, yoksulluk ve esnafa mali destek sorunlarının, dini hassasiyet-

ler gözetilerek vakıf kaynakları ile çözülebileceğini savunmuş ve bu konuda bazı çözüm önerilerinde bulunmuştur.

T.O.B.B. E.T.Ü. Söğütözü Kampusü konferans salonu fuaye alanında, “İktisat ile İlgili Vakıf Belgeleri” ve “Vakıf İktisadi Teşekkülleri” konulu iki sergi düzenlenmiştir. Belgeleri konu alan sergi; vakıfların iktisadi işleyişini araştıranlar için arşivlerde bulunan çeşitli türde ve çok sayıdaki belgesel kaynaktan örnekleme gayesiyle hazırlanmıştır. Bu belgeler; vakıf araştırmalarının temeli sayılan vakfiyeler dışında, vakıf muhasebe defterleri, fodela defterleri, keşif ve tamir belgeleri, istibdal ve istikraz hüccetleri gibi temel kaynak örnekleridir. İktisadi teşekkülleri konu alan sergide ise kadim ve modern vakıf iktisadi teşekküllerinden örnekler ziyaretçilerin beğenisine sunulmuştur.

Bu sempozyumda; vakıfların iktisadi yönünün öneme dikkat çekilmiş, vakıf kavramının kirletilmesine, önemsizleştirilmesine meydan verecek uygulamalardan kaçınılması istenmiş, ulusal ve global temel iktisadi sorunlara çözüm adına önemli fon ve gönüllü işgücü kaynağı olarak vakıfların iktisadi işletme olmaları değil; işletmelere iktisadi destek olmalarının gereği vurgulanmıştır. Birbirinden değerli bilim insanlarının bildirilerinin azami faydaya sebep olması bakımından Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından daha önceki yıllarda yapılmış olan sempozyumlarda olduğu gibi, bu sempozyumun da kitaplaşmasını ümit ediyoruz.